

TARYBŲ LIETUVOS BIBLIOTEKŲ KADRAI 1940—1941 METAIS

KLEMENSAS SINKEVICIUS

Buržuazinio režimo žlugimas bei Tarybų valdžios atkūrimas Lietuvoje 1940 metų vasarą iš esmės keitė bibliotekų visuomenines funkcijas, kėlė bibliotekoms plačius knygos propagandos, pagalbos švietimui ir savišvietai bei politiniam visuomenės auklėjimui uždavinius.

Naujų bibliotekų uždaviniams vykdyti reikėjo didesnio profesionalių bibliotekininkų būrio, geresnio dalykinio bei ideologinio parengimo darbuotojų.

Buržuazinės Lietuvos valstybinėse viešosiose bibliotekose 1940 metų birželio 1 d. buvo 52 etatiniai bibliotekininkai¹. Atkūrus Tarybų valdžią, stiprinant bei plečiant šias bibliotekas, darbuotojų skaičius sparčiai augo. 1941 m. kovo 1 d. valstybinėse viešosiose bibliotekose buvo 257 etatiniai bibliotekų darbuotojai ir dar 6 etatai buvo neužimti². Kadangi kovo—birželio mėnesiais buvo įsteigta dar kelios dešimtys valstybinių viešųjų bibliotekų, Didžiojo Tėvynės karo išvakarėse šiose bibliotekose jau dirbo nė mažiau kaip 300 etatinių bibliotekininkų.

Per vienerius Tarybų valdžios metus daugiau kaip dvigubai padidėjo etatinių bibliotekininkų skaičius Centrinėje valstybinėje bibliotekoje, Vilniaus bei Kauno universitetų bibliotekose, Lietuvos TSR Mokslų Akademijos biblioteka tapusioje buvusioje Valstybinėje Vrublevskių bibliotekoje ir kitose stambiose bibliotekose.

Keleto dešimčių naujų etatinių darbuotojų reikėjo besikuriančioms partinių kabinetų, stambesnėms profsąjungų, Pionierių rūmų ir kitoms bibliotekoms. Nuo 1941 m. rugsėjo 1 d. buvo nuspręsta etatinius darbuotojus skirti ir vidurinių mokyklų bibliotekoms.

Bibliotekininkų profesija kito ne tik kiekybiškai. Bibliotekų pertvarkymas naujais pagrindais bibliotekininko profesijai kėlė naujus kvalifikacinius reikalavimus. Bibliotekininkas turėjo būti pasirengęs darbiui ne tik techniškai, bet ir idejiškai, jis turėjo mokėti aktyviai propaguoti naują knygą, skleisti partijos politiką masėse.

Buržuazinės Lietuvos bibliotekininkų sudėtis nebuvo vienalytė. Jų tarpe buvo pažangių, artimų liaudies interesams ir palankiai sutikusių Tarybų valdžios atkūrimą. Tačiau buvo ir antitarybiškai nusiteikusių, buržuazinės propagandos paveiktų, kurie trukdė bibliotekų pertvarkymo darbui. Buržuazinė valdžia buvo dariusi privilegijų gauti tarnybą savo patikėtiniams, jų buvo prikaišiojusi ir į bibliotekas.

Bibliotekų darbo pertvarkymą trukdžiusius darbuotojus teko atleisti, keisti kitais. Buvo atleisti Rokiškio, Ukmergės, Utenos ir kai kurių kitų valstybinių viešųjų bibliotekų vedėjai.

Bibliotekų darbo technologiją išmanančius valstybinių viešųjų bibliotekų darbuotojus teko atleisti ir dėl to, kad jie turėjo kitą profesiją ar iki 1940 metų

¹ Lietuvos TSR centrinis valstybinis archyvas (toliau — CVA), f. 391, ap. 4, b. 1965, l. 149—155.

² Ten pat, b. 1786, l. 43—65.

vasaros dirbo bibliotekose laisvai samdomų darbuotojų teisėmis, turėdami 1/2 ar 1/4 etato. 1940 metų rudenį visoms valstybinėms viešosioms bibliotekoms buvo skirti pilni etatai, ir šiems darbuotojams reikėjo pasirinkti, ar pasilikti pagrindiniame darbe, ar visiškai persikvalifikuoti ir tapti bibliotekininkais. Didesnė jų dalis pasiliko pagrindiniame darbe. Pavyzdžiui, iš 96 valstybinių viešųjų bibliotekų vedėjų, 1940 m. birželio 1 d. dirbusių laisvai samdomais³, iki 1941 m. vasario 10 d. buvo atleisti 8 savo noru ir 40 — ryšium su pasilikimu mokytojo pareigose⁴.

Taigi 1940—1941 metais reikėjo iš naujo sukomplektuoti valstybinių viešųjų bibliotekų kadrus. 1941 m. kovo 1 d. žiniomis iš 257 valstybinių viešųjų bibliotekų darbuotojų tik 66 buvo dirbę iki 1940 metų liepos 1 d., 35 buvo pradėję dirbti liepos—spalio mėnesiais, 41 — lapkričio ir 51 — gruodžio mėnesiais, o 64, t. y. 25% visų darbuotojų, buvo priimti į darbą 1941 m. sausio—vasario mėnesiais⁵.

Kadangi stigo parengtų bibliotekininkų, bibliotekose buvo įdarbinami geresnio išsilavinimo žmonės, buržuazinio valdymo metais likę bedarbiais inteligentai. Dirbti bibliotekose tuo metu buvo priimta daugelis rašytojų: Centrinėje valstybinėje bibliotekoje — Butkų Juzė, Faustas Kirša, Karolis Vairas-Račkauskas, Lietuvos TSR Mokslų Akademijos bibliotekoje — Petras Vaičiūnas, Kazys

Boruta, Krekenavos valstybinėje viešojame bibliotekoje — Kostas Stiklius ir t. t.

Daug pastangų, sutelkdami bibliotekų darbuotojus, ypač provincijoje, rodė komjaunuoliai. „Kas, jei ne komjaunimas turi visų įprama padėti įvesti tvarką bibliotekose“, — rašė Vilniaus komjaunuolių dienraštis⁶.

Bibliotekų darbuotojų dalykinio ir ideologinio parengimo lygiu aktyviai domėjosi ir nuolatosis rūpinosi respublikos partinė organizacija. Bibliotekų kadrų klausimais buvo svarstyti LKP apskričių komitetų (arba komitetų biurų) posėdžiuose, apskričių partinių organizacijų susirinkimuose Šakių⁷, Svecionų⁸, Svecionėlių⁹, Rokiškio¹⁰ ir kitose apskrityse. Valstybinių viešųjų bibliotekų kadrų geresnio parinkimo bei jų kvalifikacijos klausimais buvo nagrinėti delegatų kalbose Lietuvos Komunistų partijos V-jame suvažiavime¹¹.

Sutelktų partinių bei valstybinių organų pastangų dėka respublikoje formavosi naujas bibliotekos darbuotojo — LKP nario ar komjaunuolio, aktyvaus visuomenininko tipas. Komunistai bei komjaunuoliai buvo įdarbinti ne vienoje valstybinėje viešojame bibliotekoje. Kupiškio valstybinei viešajai bibliotekai vadovavo komunistas, pagrindines komunistinės literatūros buržuazinio režimo metais platintojo sūnus Julius Simkūnas¹², Kavarsko — komjaunuolis Vladas Lazauskas¹³, Kuršėnų — komjau-

³ CVA, f. 391, ap. 4, b. 1965, l. 154—164.

⁴ Ten pat, b. 1786, l. 141.

⁵ Ten pat, l. 43—65.

⁶ O dobrą pracę naszych bibliotek.—Prawda komsomolska, 1941, gegužės 7.

⁷ Partijos istorijos instituto prie LKP CK partinis archyvas (toliau — PA), f. 1806, ap. 1806—11, b. 6, l. 56.

⁸ Ten pat, f. 1771, ap. 1771—11, b. 63, l. 123.

⁹ Ten pat, b. 62, l. 56.

¹⁰ Ten pat, f. 331, ap. 331—11, b. 2, l. 140.

¹¹ Ten pat, f. 1771, ap. 1771, b. 6, l. 113, 233—234, 294, 323.

¹² *Gausienė M., Seškauskas V.* Gyveno Šinkūnų šeima.—Komunizmo keliu (Kupiškis), 1967, birželio 1.

¹³ *Stukelis V.* Vienos bibliotekos istorija.—Komjaunimo tiesa, 1960, lapkričio 25.

nuolis Vacys Reimeris, Rokiškio — mokytojas komunistas Pranas Serva¹⁴, Saldutiškio — komjaunuolis Algirdas Lunius¹⁵, Pandėlio — komjaunuolis Albinas Žigulis¹⁶, Stakliškių — komjaunuolis Kazys Adomaitis¹⁷, Rozalimo — komjaunuolis Jonas Zadlauskas¹⁸ ir t. t. Aktyvūs partiniai bei komjaunimo darbuotojai buvo įdarbinami partinių kabinetų bibliotekose: komjaunuolė Julija Kondrotienė — LKP Mažeikių apskr. komiteto partinio kabineto bibliotekoje¹⁹, revoliucinio judėjimo dalyvė, komunistė nuo 1936 metų Konstancija Paradauskienė-Kietytė — LKP Rokiškio apskr. komiteto partinio kabineto bibliotekoje²⁰ ir t. t.

Naujoji bibliotekininkų karta ne tik įnešė gaivaus vėjo į bibliotekų darbo sampratą, bet ir pradėjo aktyviai reikštis spaudoje, informuodama visuomenę apie bibliotekininkų darbus ir rūpesčius, keldama darbo vystymo problemas. Apie savo bibliotekos darbą spaudoje rašė Kuršėnų valstybinės viešosios bibliotekos vedėjas V. Reimeris²¹, naujas įdomias mintis apie bibliotekų socialistinį lenktyniavimą spaudoje dėstė Rozalimo valstybinės viešosios bibliotekos vedėjas J. Zadlauskas, pasirašęs Z. Tūčiu²², ir pan.

Svietimo liaudies komisariatui, iki 1941 metų vasario mėnesio iš centro

skiriančiam ir atleidžiančiam valstybinių viešųjų bibliotekų vedėjus, per trumpą laiką surasti didelį naujų darbuotojų kiekį nebuvo lengva. Komisariatui teikė pagalbą partiniai bei valstybiniai organai, visuomeninės organizacijos. Kaip rodo 1941 m. vasario 10 d. statistika, iš 140 naujų paskyrimų valstybinėse viešosiose bibliotekose 49 bibliotekininkai buvo skirti partinių organizacijų rekomendavimu, 29 — valsčių vykdomųjų komitetų rekomendavimu, 12 — komjaunimo rekomendavimu ir pan.²³ Vietinių organų parama, parenkant bibliotekoms darbuotojus, be abejo, būtų buvusi dar didesnė, jeigu būtų buvęs geresnis visuomenės išprusimas, jeigu būtų buvusios didesnės bibliotekų tradicijos. Ne visi vietinių organų rekomenduojami žmonės sugebėjo dirbti bibliotekose. Buvo ir nepakankamo išsilavinimo žmonys, kuriuos Zarasų, Utenos, Ukmergės ir kt. apskričių vietiniai organai siūlė įdarbinti bibliotekose²⁴.

Bibliotekininkų paklausa buvo didelė. Švietimo liaudies komisariatas skirdavo į darbą žmones ir be rekomendacijų. Dėl to pasitaikydavo ir klaidų, paskiriant netinkamus darbuotojus į Kruonio²⁵, Platielių²⁶, Ragelių²⁷ ir kitas valstybines viešąsias bibliotekas.

Tarybų Lietuvos įstojimas į TSRS sudėtį leido pasikviesti kilusių iš Lietu-

¹⁴ *Milaknis P.* Trys dienos.— Tiesa, 1967, lapkričio 21.

¹⁵ *Greblikas K.* Prie obelisko.— Bibliotekų darbas, 1968, Nr. 9, p. 28.

¹⁶ *Silinis R.* Į sūnaus vietą.— Spalio vėliava (Rokiškis); 1962, liepos 10.

¹⁷ *Masikonis V.* Pirmasis vedėjas.— Bibliotekų darbas, 1972, Nr. 4, p. 35.

¹⁸ *Valiukas A.* Ošia pušys prie Rozalimo.— Komjaunimo tiesa, 1968, spalio 17.

¹⁹ PA, f. 1771, ap. 1771, b. 42, l. 446.

²⁰ Ten pat, b. 40, l. 241.

²¹ *Reimeris V.* Kuršėnų valstybinė biblioteka...— Tarybų Lietuva, 1941, birželio 20.

²² *Tūtis Z.* Bibliotekų soclenktynės Gegužės 1-os garbei.— Ten pat, balandžio 23.

²³ CVA, f. 391, ap. 4, b. 1786, l. 141.

²⁴ PA, f. 1771, ap. 1771, b. 6, l. 233.

²⁵ *Randakevičius.* Nepageidaujamas bibliotekos vedėjas.— Komjaunimo tiesa, 1941, sausio 19.

²⁶ PA, f. 1771, ap. 1771—11, b. 47, l. 61.

²⁷ Ten pat, b. 59, l. 88.

vos ir Tarybų Sąjungoje dirbusių iki 1940-ųjų metų kvalifikuotų specialistų. Šiuo reikalu Lietuvos TSR švietimo liaudies komisariatas pradėjo derybas su Baltarusijos TSR švietimo liaudies komisariatu²⁸. Į Lietuvą norėjo grįžti Andrius Juodišius, tuo metu dirbęs Baltarusijos TSR valstybinėje V. Lenino bibliotekoje²⁹. Bet šis klausimas buvo sprendžiamas lėtai, o ir lietuvių bibliotekininkų Tarybų Sąjungos bibliotekose, matyt, buvo maža.

1940 metų gruodyje „Izvestijos“, rašydamos apie bibliotekų reikalus, priminė: „Norint, kad viešoji biblioteka suvaidintų jai paskirtą vaidmenį, reikia, kad bibliotekos vedėjas būtų prityręs ir savo darbui atsidavęs“. Šį straipsnį perspausdino respublikos spauda³⁰. Šis priminimas jaunai Tarybų Lietuvos bibliotekininkų kartai buvo itin aktualus.

Naui bibliotekininkai su darbo uždaviniais bei metodika buvo supažindinami instruktyviniuose pasitarimuose ar seminaruose, vadintuose dar konferencijomis, kursais bei suvažiavimais. „Reikėtų ruošti bibliotekų vedėjų suvažiavimus, kuriuose būtų nagrinėjami knygų ir laikraščių skaitymo propagandos būdai“, — ragino respublikos dienraštis³¹.

Bene pirmasis mums žinomas aktualiems bibliotekų darbo klausimams nagrinėti visų Kauno miesto bibliotekų darbuotojų susirinkimas buvo šaukiamas jau 1940 m. gruodžio 2 d.³²

1941 m. sausio 6 d. LKP Kauno apskrities komiteto iniciatyva buvo surengtas apskrities kultūros židinių vadovų ir bibliotekų vedėjų suvažiavimas, skirtas jų veiklai rinkimui į TSSR Aukščiausiąją Tarybą kampanijos laikotarpiu aptarti. Pranešimus skaitė partijos apskrities komiteto darbuotoja bei vykdomojo komiteto pirmininkas, kalbėjo kandidatė į TSSR Aukščiausiosios Tarybos deputatus Marija Vasiliauskaitė, bibliotekų vedėjai pasidalino darbo patyrimu³³. Bibliotekų darbuotojams buvo duoti nurodymai plačiai propaguoti politinę literatūrą tiek pačiose bibliotekose, tiek ir už jų sienų³⁴.

Bibliotekų vedėjai buvo kviečiami dalyvauti pirklių-skaityklų vedėjų seminaruose, kuriuos 1941 metų pavasarį kiekvienoje apskrityje surengti ragino Švietimo liaudies komisariato Politinio švietimo valdyba. Juose buvo nagrinėjami ir knygos bei periodikos propagandos bei bibliotekų darbo pertvarkymo klausimai. Balandžio mėnesį toks seminaras buvo surengtas Ukmergės apskrityje³⁵, gegužės antroje pusėje — Kėdainiuose³⁶. Bibliotekų darbo klausimai buvo plačiai aptarti Panevėžio apskrities pirklių-skaityklų ir bibliotekų vedėjų suvažiavime 1941 m. birželio pradžioje³⁷. Birželio 23—25 dienomis turėjo įvykti Šiaulių apskrities pirklių-skaityklų vedėjų seminaras, skirtas kultūrinio masinio darbo klausimams aptarti³⁸. Politinio švietimo valdyba nurodė apskričių

²⁸ CVA, R-762, ap. 1, b. 766, l. 982.

²⁹ *Treininė E.* Nusipelnęs meilę ir pagarbą.— *Komunistas*, 1979, Nr. 6, p. 94.

³⁰ *Ernis J.* Daugiau dėmesio bibliotekoms.— *Vilniaus balsas*, 1940, gruodžio 27.

³¹ *Macikas J.* Reikia daugiau susidomėti valstybinėmis bibliotekomis.— *Tarybų Lietuva*, 1941, gegužės 23.

³² *Kronika*.— *Ten pat*, 1940, gruodžio 1; *Вниманию библиотекарей*.— *Труженник*, 1940, 1 декабря.

³³ *Kauno apskr. kultūros židinių vadovų ir bibliotekų vedėjų suvažiavimas*.— *Tiesa*, 1941, sausio 7.

³⁴ PA, f. 1771, ap. 1771—13, b. 2, l. 11.

³⁵ PA, f. 1771, ap. 1771—13, b. 16, l. 70.

³⁶ *Seminaras pirklių-skaityklų vedėjams*.— *Tiesa*, 1941, gegužės 30.

³⁷ *Zadlauskas T.* Iš liaudies bibliotekų veiklos.— *Tarybų Lietuva*, 1941, birželio 6.

³⁸ *Seminaras pirklių-skaityklų vedėjams*.— *Tiesa*, 1941, birželio 19.

politinio švietimo inspektoriams su-
rengti 1941 m. birželio mėnesį informa-
cinis pirklių-skaityklų ir valstybinių
viešųjų bibliotekų vedėjų susirinkimus
A. Puškino 110-ųjų mirties metinių mi-
nėjimo klausimams aptarti³⁹.

Daug iniciatyvos, organizuojant bib-
liotekų darbuotojų apmokymą, rodė ap-
skričių partinės organizacijos Sakių⁴⁰,
Rokiškio⁴¹ ir kitose apskrityse.

Keletą bibliotekų darbuotojų pasita-
rimų surengė Lietuvos TSR biblioteki-
ninkų draugija.

Visos buržuazinės organizacijos 1940
m. birželio 27 d. buvo uždarytos. No-
rinčios atnaujinti veiklą naujais pagrin-
dais turėjo naujai registruotis Vidaus
reikalų ministerijoje. Naujai užregist-
ruota Lietuvos TSR bibliotekininkų
draugija pradėjo veikti nuo 1940 m. lie-
pos 29 d.⁴²

Lietuvos TSR bibliotekininkų draugi-
jos rengtuose bibliotekininkų susirinki-
muose buvo nagrinėti knygų atrankos
bei nacionalizuotų bibliotekų apsaugos
(1940 m. rugsėjo 29 d.)⁴³, Tarybų Są-
jungoje vartojamų dešimtainės klasifi-
kacijos lentelių taikymo Lietuvos TSR
bibliotekose bei katalogų organizavimo
(1940 m. gruodžio 8 d.)⁴⁴ ir kiti klau-
simai.

Didelį bibliotekininkų auklėjimo darbą
vykdė profsąjungos, rengdamos istori-
nių datų minėjimus, kviesdamos paskai-
tintikus, organizuodamos bibliotekini-
kų pasikeitimą darbo patyrimu ir kt.⁴⁵

Konsultuodami bibliotekininkus poli-

tinio bei propagandinio darbo klauši-
mais, nuo 1941 metų vasaros pagrindi-
niais organizatoriais ketino tapti tuo
metu steigiami apskričių kultūros na-
mai. Pagal nuostatus, prie kultūros na-
mų turėjo veikti politinio švietimo dar-
bo kabinetai, kuriuose pirklių-skaityklų
bei bibliotekų darbuotojai būtų galėję
konsultuotis, gauti darbo programą bei
literatūrą, kur jiems būtų buvę rengia-
mi metodiniai seminarai ir pan.⁴⁶

Svarbiu bibliotekininkų pasirengimo
darbu metodu buvo savišvieta. Sava-
rankiškai šviestis bibliotekininkus ragi-
no Lietuvos TSR bibliotekininkų drau-
gijos organas „Bibliografijos žinios“
redakciniame programiniame straips-
nyje, kuris buvo paskelbtas neilgai tru-
kus po buržuazinio režimo žlugimo.
Bibliotekininkams buvo patariama sa-
varankiškai studijuoti „VKP(b) istori-
jos kursą, marksizmo-leninizmo klasi-
kus, literatūrą, auklėjančią žmogų ko-
munizmo dvasia“⁴⁷.

Dalykinei bibliotekininkų savišvietai
skirtų leidinių trūko.

Švietimo liaudies komisariatas nau-
jiems bibliotekininkams rekomendavo
vadovautis 1937 metais išleistu V. Ruz-
go „Vadovėliu bibliotekoms“⁴⁸, vado-
vėlis buvo siuntinėjamas visoms naujai
steigiamoms valstybinėms viešosioms
bibliotekoms⁴⁹. Dalis jų rekomendacijų
naujomis sąlygomis jau netiko.

Svarbus bibliotekininkų savišvietai
turėjo būti žurnalas „Bibliografijos ži-
nios“. Jame buvo išspausdintas V. Le-
nino straipsnio „Ką galima padaryti

³⁹ Lietuvos TSR Kultūros ministerijos archyvas, F 4, ap. 2, b. 76, l. 40.

⁴⁰ PA, f. 1806, ap. 1806-11, b. 6, l. 56.

⁴¹ PA, f. 331, ap. 331-11, b. 2, l. 140.

⁴² Lietuvos bibliotekininkų draugija veiks. — Tiesa, 1940, rugpjūčio 4.

⁴³ LTSR bibliotekininkų draugijos narių susirinkimas. — Ten pat, rugsėjo 28.

⁴⁴ CVA, R-762, ap. 4, b. 348, l. 4.

⁴⁵ V. v. bibliotekų ataskaitinis rinkiminis susirinkimas. — Vilniaus balsas, 1941, ba-
landžio 11.

⁴⁶ Apie organizuojamus kultūros namus. — Tiesa, 1941, kovo 13.

⁴⁷ Bibliotekininkų uždaviniai Lietuvos Tarybų Socialistinėje Respublikoje. — Biblio-
grafijos žinios, 1940, Nr. 5, p. 129.

⁴⁸ CVA, R-762, ap. 1, b. 775, l. 336.

⁴⁹ Ten pat, b. 773, l. 526.

liaudies švietimui“ vertimas, N. Tropovskio „Dešimtainės klasifikacijos“ lentelės ir kita bibliotekinių saviruošai ir darbui svarbi medžiaga. Bet bibliografinė žurnalo paskirtis bei ribota apimtis neleido jo puslapiuose išspausdinti bent kiek daugiau mokymo ar metodinės medžiagos bibliotekiniams.

Švietimo liaudies komisariatas, Centrinė valstybinė biblioteka, Lietuvos TSR bibliotekinių draugija ir kitos įstaigos bei organizacijos susirūpino specialios literatūros bibliotekiniams rengimu bei išleidimu.

Padėti naujiems bibliotekiniams studijuoti darbo teoriją bei metodiką galėjo specialus populiarus vadovėlis „Liaudies bibliotekų tvarkymo vadovėlis“ 1941 m. kovo mėnesį buvo įteiktas Lietuvos TSR valstybinei leidyklai⁵⁰. Iki birželio 22 d. jį išleisti nebesuspėta.

1941 m. gegužės 9 d. Politinio švietimo valdyba perduoda Lietuvos TSR valstybinei leidyklai metodines priemones „Pirkia-skaitykla“ vertimo rankraštį ir prašo jį skubiai išleisti. Joje buvo plačiai nušviesti ir bibliotekos darbo metodai, dėl to buvo planuojama 2000 egz. skirti valstybinėms viešosioms bibliotekoms bei dalį tiražo rezervuoti mokyklų bibliotekoms. Įdomu, kad knygutę iš rusų kalbos vertė jaunas poetas Eugenijus Matuzevičius⁵¹. Tačiau ir ją išspausdinti nebesuspėta.

Nebesuspėta išleisti atskiru leidiniu ir N. Tropovskio „Dešimtainės klasifikacijos“ lentelių, jų tekstas spaustuvėje jau buvo surinktas.

Buvo planuojama 1941 metais išleisti dar keletą bibliotekiniams svarbių knygų. Vilniaus universiteto humanitarinių mokslų fakultetas planavo išleisti

prof. Vaclovo Biržiškos „Lietuvių knygos istorija“ ir „Bibliografijos-bibliotekiniams žodyną“⁵². Centrinė valstybinė biblioteka — „Bibliotekų metraštį“⁵³, kurio išleidimui Liaudies kultūros fondo taryba 1941 m. gegužės 5 d. nutarimu buvo skyrusi 14000 rb.⁵⁴

Kaip Tarybų Lietuvai sutvarkyti bibliotekas, pavyzdys buvo kitų tarybinių respublikų bibliotekų veikla. Tarybų šalies bibliotekų darbo metodikos ir patyrimo nagrinėjimas buvo viena iš itin svarbių bibliotekinių rengimo bei saviruošos dalių.

Apie tarybinių bibliotekų veiklą rašė respublikos laikraščiai bei žurnalai, pasitelkę tais metais daugiau kaip 10 straipsnių apie atskiras šalies centrinės bibliotekas, Sąjunginius knygų rūmus ir kt.

Gerai pritaikyti tarybinę bibliotekinišką teoriją bei bibliotekų darbo metodiką buvo galima studijuojant Tarybų Sąjungos bibliotekinę spaudą bei bibliotekų patyrimą. 1940 metų rudenį „Bibliografijos žinios“ rašė: „Dabar mums bus lengviau dirbti. Esant reikalui, galėsime pasitarti ir pasimokyti iš prityrusių bibliotekų ir bibliografijos darbe draugų, dirbančių Maskvoje, Leningrade, Minske, Kijeve ir kituose TSR Sąjungos centruose. Galėsime pasinaudoti jų patyrimu, sėkmingai išvengti nereikalingų klaidų bibliotekų pertvarkymo darbe, (...) susipažinti su bibliotekomis“⁵⁵.

Respublikos bibliotekos pradėjo gauti Maskvoje leidžiamą literatūrą bibliotekiniams. 1941 metais vien tik valstybinėms viešosioms bibliotekoms Švietimo liaudies komisariatas užprenumeravo žurnalo „Krasnyj bibliotekarj“ 194

⁵⁰ CVA, R-762, ap. 1, b. 377, l. 2.

⁵¹ Ten pat, b. 787, l. 348.

⁵² CVA, R-856, ap. 1, b. 323, l. 327.

⁵³ Leis bibliotekinių metraštį.— Vilniaus balsas, 1941, gegužės 11.

⁵⁴ CVA, R-762, ap. 1, b. 789, l. 246.

⁵⁵ Bibliotekinių uždavii p. 129.

egzempliorius ir žurnalo „Politprosvet-rabota“ 53 egzempliorius⁵⁶.

Lietuvos TSR bibliotekininkai turėjo susipažinti su tarybinėmis bibliotekomis 1941 metų vasarą.

1941 m. balandžio pabaigoje Švietimo liaudies komisariatas gavo pakvietimą atsiųsti bibliotekininkų delegaciją į Maskvos bibliotekininkystės instituto mokslinę sesiją bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimais⁵⁷. Švietimo liaudies komisaro pavaduotojas Liudas Gira sukviėtė bibliotekų atstovų pasitarimą dalyvavimo sesijoje klausimams aptarti⁵⁸. Buvo nutarta parengti informacinį pranešimą apie bibliotekininkystės padėtį respublikoje, nusiųsti 3–4 bibliotekininkų delegaciją, kuri grįžusi galėtų surengti kursus, perteikti patyrimą ir pan.⁵⁹ Kandidatų tarpe buvo Centrinės valstybinės bibliotekos vedėjas Juozas Rimantas, Vilniaus universiteto bibliotekos darbuotojas ir Kauno pagrindinės viešosios liaudies mokyklos (liaudies universiteto) bibliotekininkystės kursų lektorius Izidorius Kisinas, Vilniaus valstybinės viešosios bibliotekos vedėjas Juozas Poška⁶⁰. Parodai Maskvoje apie Lietuvos TSR bibliotekas buvo pradėti rinkti leidiniai⁶¹. Sesija turėjo vykti 1941 m. birželio 30–liepos 3 d. (to meto spaudos korespondencijoje⁶² klaidingai pažymėta gegužės 30–birželio 3 d.). Susipažinti su Maskvos bibliotekomis sutrukdė hitlerinė agresija.

1940–1941 Tarybų valdžios metais buvo parengtas ir pradėtas įgyvendinti kvalifikuotų bibliotekininkų stacionarinio rengimo planas.

1940 metų rudenį Švietimo liaudies komisariatas pradėjo kurti viešąsias liaudies mokyklas (liaudies universitetus). Vilniuje ir Kaune viešosios liaudies mokyklos buvo pagrindinės, o apskričių centruose — šalutinės.

Viešosiose liaudies mokyklose buvo numatyta atidaryti visuomeninių mokslų, gamtos mokslų, technikos, agronomijos, literatūros, meno, užsienio kalbų, buhalterijos, mašinraščio, stenografijos ir kt. skyrius ar kursus. Jų tarpe buvo ir bibliotekininkystės kursai⁶³, to meto šaltiniuose neretai vadinti ir skyrių pavadinimu.

1941 m. sausio 27 d. Švietimo liaudies komisaras Antanas Venclova patvirtina Kauno viešosios liaudies mokyklos bibliotekininkystės kursų nuostatus⁶⁴. Pagal juos, kursų uždavinys — parengti viešosioms liaudies bibliotekoms bibliotekininkų kadrus. Buvo nustatyta, kad bibliotekininkystės kursų klausytojais gali būti priimami vyrai ir moterys ne jaunesni kaip 18 metų amžiaus ir baigę nepilną vidurinę mokyklą, o su žemesniu mokslo cenzu — tik tuo atveju, jei pedagogų taryba kolokviumais pripažins stojančiojo žinias pakankamomis programai išmolti.

Kauno viešoji liaudies mokykla bendrabučio neturėjo. Negalėjo klausytojams mokėti stipendijų. Dėl to nebuvo abejonės, kad jos klausytojai bus kauniečiai, kurie derins mokymąsi su darbu (užsiėmimai vyko vakarais).

Betgi bibliotekininkai buvo reikalin-

⁵⁶ CVA, R-762, ap. 1, b. 455, l. 44, 62.

⁵⁷ Ten pat, f. 1655, ap. 1, b. 135, l. 1.

⁵⁸ Lietuvos TSR valstybinės respublikinės bibliotekos rankraščių skyrius, RF-47.

⁵⁹ Bibliotekininkai vyks į Maskvą. — Vilniaus balsas, 1941, gegužės 11.

⁶⁰ CVA, R-762, ap. 1, b. 790, l. 836.

⁶¹ Ten pat, f. 1655, ap. 1, b. 107, l. 36.

⁶² Bibliotekininkai vyks į Maskvą...

⁶³ *Lameika V.* Liaudies universitetų tikslas paruošti LTSR sąžiningų darbininkų socialistinės statybos sritims. — Valsiečių laikraštis, 1940, spalio 22.

⁶⁴ CVA, R-762, ap. 4, b. 348, l. 12.

giausi periferijai. Dėl to spaudos skelbimuose apie bibliotekininkystės kursų steigimą buvo pabrėžiama, kad pagedaujami tokie „klausytojai, kurie, baigę bibliotekininkystės mokslą, sutiktų vykti aptarnauti provincijos bibliotekas“⁶⁵.

Siekdama sutelkti klausytojų iš periferijos, Kauno viešosios liaudies mokyklos vadovybė kreipėsi į Profesąjungų Centro biurą, prašydama paraginti apskričių komitetus parinkti tinkamus kandidatus ir siųsti juos mokyti bibliotekininkystės. Vykdomųjų komitetų liaudies švietimo skyrių, partinių ir komjaunimo organizacijų bei profesąjungų siunčiami kandidatai buvo numatomi priimti mokyti pirmiausia. Siunčiančiosios organizacijos buvo raginamos savo siunčiamus asmenis remti materialiai⁶⁶.

Tačiau pastangos sutelkti iš apskričių atvykusį studijuoti bibliotekininkystę klausytojų auditoriją nebuvo sėkmingos. Atvykęs į Kretingos ar Biržų buvo blogai informuoti ir tikėjosi, kad liaudies universitetas juos remt materialiai, kad bibliotekininko specialybei įsigyti pakaks vienos kitos savaitės⁶⁷.

Mokymosi trukmė Kauno pagrindinės viešosios liaudies mokyklos bibliotekininkystės kursuose buvo vieneri metai.

Mokymo plane buvo numatyta 510 val. paskaitų ir 160 val. pratybų.

Paskaitos sudarė du ciklus – bendrųjų dalykų (marksizmo-leninizmo pagrindai, politinė ekonomija, politinio švietimo darbas: metodai ir suaugusiais, TSRS Konstitucija ir Lietuvos TSR

Konstitucija, naujoji lietuvių literatūra, TSRS naujoji literatūra, visuotinė literatūra, naujųjų amžių istorija ir TSRS istorija, gamtos mokslų pagrindai) — iš viso 320 val. ir specialijų dalykų (knogos ir spaudos istorija, bibliografija ir taikomoji bibliografija, bibliotekų istorija, bibliotekų organizacija, vaikų bibliotekos ir literatūra, katalogavimas, darbo metodai bibliotekose, periodinė spauda, bibliotekininko darbas su skaitytojais) — iš viso 190 val.⁶⁸ Vėliau paaiškėjo, kad į mokymo planą tikslinga įtraukti papildomai lietuvių bei rusų kalbas⁶⁹.

Specialiuosius dalykus skaityti buvo kviešti labiausiai kvalifikuoti tų laikų bibliotekų darbuotojai: Vincas Ruzgas, Vaclovas Biržiška, Juozas Rimantas, Izidorius Kisinis, Ona Simaitė, Marija Cilvinaitė ir kiti. Archyvo dokumente tokioms disciplinoms kaip „Darbo metodai bibliotekose“ ir „Bibliotekininko darbas su skaitytojais“ lektorių pavadė neparašytos⁷⁰. Ne visiems dalykams pavyko rasti lektorius Kaune ir teko kviešti vilniečius, apmokant jiems komandiruočių išlaidas.

Bendruosius dalykus dėstyti buvo pakviesti Kauno universiteto dėstytojai, pažangūs mokytojai. Vienas iš jų buvo Juozas Galvydis⁷¹, būsimasis Vilniaus V. Kapsuko universiteto docentas bei ilgametis Visuotinės istorijos katedros vedėjas.

Bibliotekininkystės kursų užsiėmimus buvo ketinta pradėti 1941 m. vasario 10 d.⁷², tačiau klausytojų kontingento telkimas bei lektorių parinkimas užsi-

⁶⁵ Pranešimai. — Tiesa, 1941, vasario 4; Bibliotekininkystės mokslai. — Tarybų Lietuva, 1941, vasario 2, 4.

⁶⁶ CVA, R-1682, ap. 2, b. 3, l. 221.

⁶⁷ Reikalinga tiksli informacija. — Darbininkų žodis, 1941, vasario 21.

⁶⁸ Kauno viešosios liaudies mokyklos bibliotekininkystės skyriaus... — Bibliografijos žinios, 1941, Nr. 2, p. 64.

⁶⁹ CVA, R-1682, ap. 2, b. 3, l. 138.

⁷⁰ Ten pat, R-762, ap. 4, b. 348, l. 10.

⁷¹ Ten pat, ap. 1, b. 782, l. 426.

⁷² Pranešimai. — Tiesa, 1941, vasario 4.

tešė, ir kursai pradėjo dirbti kovo 3 d.⁷³ Dėl to teko trumpinti vasaros atostogas ir paskaitas skaityti iki birželio 15 d.⁷⁴ Pirmąjį egzaminą (gamtos mokslų pagrindų kurso) klausytojai laikė birželio 19 d.⁷⁵ Kitų egzaminų laikymą nutraukė hitlerinė agresija.

Pirmosios bibliotekininkystės kursų laidos kontingento telkimas nebuvo sėkmingas. Buvo tikėtasi sutelkti apie 100—120 klausytojų⁷⁶, tačiau, nesulaukus klausytojų iš apskričių, jų skaičius buvo mažesnis. Iki 1941 m. kovo 1 d. buvo gauti tik 27 pareiškimai. Norinčiųjų mokytis amžius buvo labai įvairus: vienam jų nebuvo nė 18 metų, tuo tarpu dviems — po 38 metus, o vienam — net 43 metai. Labai įvairus buvo ir išsilavinimo lygis — 20 žmonių turėjo reikiamą nepilno vidurinio mokslo cenzą (iš jų 9 buvo baigę vidurinę mokyklą), o 3 buvo tik pradžios mokslo⁷⁷.

Mokslo metai buvo pradėti su 37 klausytojais. Ne visi iš jų išlaikė gana įtemptą darbo tempą, per pirmąjį mėnesį 11 klausytojų išsibraukė. Iš pasilikusių 26 klausytojų vyrų buvo 12. Semestro pabaigoje užsiėmimus lankė 25 klausytojai⁷⁸.

1940 m. lapkrityje buvo paskelbtas priėmimas ir į Vilniaus pagrindinės viešosios liaudies mokyklos bibliotekininkystės kursą⁷⁹. Susidomėjimas buvo didelis, buvo gauti 243 pareiškimai⁸⁰. Tačiau Vilniaus viešoji liaudies moky-

la labai stokojo patalpų⁸¹. Nors pareiškimų į visus mokyklos skyrius buvo gauta 4344, išskirtas biudžetas leido priimti ne daugiau kaip 1746 klausytojus⁸². 1941 metais Vilniaus pagrindinės viešosios liaudies mokyklos (liaudies universiteto) bibliotekininkystės kursai darbo dar nebuvo pradėję.

Viešųjų liaudies mokyklų (liaudies universitetų) vaidmenį, rengiant respublikos bibliotekoms kvalifikuotus kadrus, sunku pervertinti. Prof. Vaclovas Biržiška Kauno liaudies universiteto bibliotekininkystės kursų atidarymą pavadino „nuolatinės bibliotekininkų mokyklos užuomazga“⁸³.

Zinių apie tuo metu numatomas viešųjų liaudies mokyklų (liaudies universitetų) bibliotekininkystės kursų perspektyvas neturime. Atsižvelgdami į tai, kad kvalifikuotų bibliotekininkų labai reikėjo, galime manyti, kad jau 1941 metų rudenį būtų buvę susirūpinta racionalesnėmis priemonėmis klausytojams iš apskričių bei valsčių sutelkti. Galimas daktas, kad bibliotekininkai būtų buvę pradėti rengti ir šalutinėse viešosiose liaudies mokyklose (liaudies universitetuose), kurios buvo steigiamos daugelyje apskričių centrų. Jų tipinėje struktūroje bibliotekininkystės kursai buvo numatyti⁸⁴.

Tarybų valdžios atkūrimas Lietuvoje atvėrė realią perspektyvą pradėti rengti aukštos kvalifikacijos bibliotekininkus.

⁷³ Bibliotekininkystės kursai. — Bibliografijos žinios, 1941, Nr. 1, p. 33.

⁷⁴ CVA, R-1689, ap. 2, b. 2, l. 95.

⁷⁵ Ten pat, R-1682, ap. 2, b. 3, l. 36.

⁷⁶ Ten pat, l. 221.

⁷⁷ Ten pat, R-762, ap. 1, b. 381, l. 83.

⁷⁸ Ten pat, R-1682, ap. 2, b. 3, l. 15, 104.

⁷⁹ Kronika wileńska. — Prawda komsomolska, 1940, lapkričio 12.

⁸⁰ Kronika wileńska. — Ten pat, gruodžio 7.

⁸¹ Vilniaus liaudies universitetas ieško vietos kur nors prisiglausti. — Vilniaus balsas, 1941, kovo 28.

⁸² Valaitis A. Vilniaus liaudies universitete. — Ten pat, birželio 18.

⁸³ Biržiška V. Knygų gyvenime. — Ten pat, vasario 16.

⁸⁴ Jasiūnas A. Kokius kadrus ruošia liaudies universitetai. — Tarybų Lietuva, 1941, balandžio 19.

Kaip rašė „Bibliografijos žinios“ 1940 metų vasarą, „yra vilties, kad viename iš mūsų universitetų bus pagaliau įsteigta seniai laukta bibliotekininkystės katedra“⁸⁵.

Koks opus ir visuomenę jaudinantis buvo aukštojo bibliotekininkystės mokslo klausimas, rodo tai, kad 1941 metų balandyje Vilniaus dienraštis išvertė iš tokio specifinio žurnalo kaip „Krasnyj bibliotekarj“ ir paskelbė straipsnį apie Maskvos valstybinį bibliotekininkystės institutą, rengiantį aukštąs kvalifikacijos bibliotekininkus Tarybų Sąjungai⁸⁶.

1940 m./rugsėjo 1 d. įsteigiama Vilniaus universiteto humanitarinių mokslų fakulteto bibliologijos katedra, jos vedėju išrenkamas prof. Vaclovas Biržiška⁸⁷.

1940/41 m.m. bibliologijos katedra studentų neturėjo. „Bendrosios bibliografijos“, „Bendrosios knygos istorijos“ bei „Lietuvių knygos istorijos“ kursai buvo skaitomi humanitarinių mokslų fakulteto lietuvių kalbos ir literatūros, Lietuvos istorijos, visuotinės istorijos specialybių studentams⁸⁸.

1940 metų gruodyje parengtame Vilniaus universiteto statute buvo numatyta, kad universitete turėtų būti rengiami bibliografijos specialybės studentai ir aspirantai⁸⁹.

Buvo numatoma pavesti bibliologijos katedrai nuo 1941 metų rudens „ruošti bibliografus ir aukštesnio tipo bibliote-

kininkus“, buvo pradėta rengti mokymo planą bei programas⁹⁰. Apie bibliologijos katedros mokymo planą bei programą buvo kalbėta humanitarinių mokslų fakulteto taryboje 1941 m. balandžio 5 d.⁹¹

1941 m. pavasarį buvo pradėta telkti bibliologijos katedros dėstytojų kadras⁹². Trūko specialistų, kai kurios fakulteto siūlomoms kandidatūroms nesuilaikė Svetimo liaudies komisariato pritarimo⁹³. Buvo telkiamas ir pagalbinis bibliologijos katedros personalas. 1941 m. gegužės 16 d. humanitarinių mokslų fakulteto taryba katedros laborantui išrenka tuometinį Centrinės valstybinės bibliotekos vedėją Juozą Rimantą⁹⁴. Apie jo kandidatūros atitikimą šiam postui humanitarinių mokslų fakulteto dekanas 1941 m. birželio 6 d. pateikė universiteto rektoriui papildomą pagrindimą⁹⁵.

Pasirengimo darbai vėlavo. Į brošiūrą apie Lietuvos valstybinio universiteto (taip nuo 1941 m. gegužės 21 d. buvo vadinamas Vilniaus universitetas⁹⁶) tikslus bei studentų priėmimo taisykles, išleistą paskutinėmis taikaus gyvenimo savaitėmis ir 1941 m. birželio 18 d. išsiuntinėtą į visas vidurines respublikos mokyklas, bibliotekininkystės ir bibliografijos specialybė dar nebuvo įrašyta⁹⁷.

1940 metais reikėjo per trumpą laiką būtinai parūpinti bibliotekoms bent mi-

⁸⁵ Bibliotekininkų uždaviniai. . . p. 129.

⁸⁶ Maskvos valstybinis bibliotekinis (...) institutas. (Iš „Krasnyj bibliotekarj“, 1940 m. Nr. 5). — Vilniaus balsas, 1941, balandžio 27.

⁸⁷ CVA, R-856, ap. 1, b. 616, l. 58, 138.

⁸⁸ LTSR Vilniaus universiteto 1940/41 mokslo metų tvarkaraščiai. V., 1941, p. 25—36.

⁸⁹ CVA, R-856, ap. 1, b. 27, l. 156, 168.

⁹⁰ Bibliologijos skyrius Vilniaus universitete. — Vilniaus balsas, 1941, balandžio 27; t. p. — Bibliografijos žinios, 1941, Nr. 1, p. 33.

⁹¹ CVA, R-856, ap. 1, b. 616, l. 91.

⁹² Ten pat, b. 618, l. 83.

⁹³ Ten pat, R-762, ap. 1, b. 6, l. 429.

⁹⁴ Ten pat, R-856, ap. 1, b. 616, l. 71.

⁹⁵ Ten pat, b. 323, l. 294—295.

⁹⁶ CVA, R-762, ap. 1, b. 790, l. 627.

⁹⁷ Ten pat, R-856, ap. 1, b. 133, l. 1—4.

nimaliai kvalifikuotų darbuotojų. Šį uždavinį galėjo spręsti trumpalaikiai kursai.

Bendraamžėse Latvijos, Estijos bei Moldavijos tarybinėse respublikose kursai buvo surengti nedelsiant. Jau 1940 metų rugsėjyje Kišiniove, Belcuose ir Kagule (Moldavijos TSR) pradėjo darbą bibliotekinių kursai ir iki hitlerinės agresijos pradžios buvo apmokyta apie 800 kaimo klubų vedėjų ir bibliotekų darbuotojų⁹⁸. Politinio švietimo darbuotojų kursas jau 1940 metų rugsėjyje surengė ir Estijos TSR švietimo liaudies komisariatas⁹⁹. 1941 m. vasaryje Rygos miesto liaudies švietimo skyrius surengė kursus miesto masinių bibliotekų darbuotojams, o kovo—balandžio mėn. Latvijos TSR švietimo liaudies komisariatas — apskričių ir valsčių bibliotekų vedėjams. Kursus lankė 500 žmonių. Jie išklusė TSRS Konstitucijos, Partijos istorijos, bibliotekinio darbo metodikos paskaitų ciklus¹⁰⁰.

Surengti bibliotekinių kursus Lietuvos TSR švietimo liaudies komisariatas buvo ketinęs dar 1940 metų rudenį¹⁰¹. Į komisariatą plūdo bibliotekinių pasiteiravimai, kada ir kur kursai bus surengti¹⁰². Lietuvos TSR bibliotekinių draugija 1940 metų gruodyje irgi kreipėsi į Švietimo liaudies komisariatą, prašydama „kuo greičiau suorganizuoti bent vieno mėnesio kursus bibliotekose dirbantiems bibliotekiniams“¹⁰³.

Švietimo liaudies komisariatas 1940—1941 metais trumpalaikių kursų bibliotekiniams nebesurengė. Matyt, buvo tikimasi, kad šį uždavinį galės spręsti liaudies universitetų bibliotekiniškystės kursai. Be to, bibliotekiniškystė kaip atskira disciplina buvo įtraukta į 1941 metų pavasarį Vilniuje surengtų suaugusių švietimo mokytojų kursų, kuriuos lankė apie 80 žmonių, mokymo planą¹⁰⁴. Betgi liaudies universitetuose bibliotekinių rengimas nebuvo operatyvus, o minėti kursai rengti bibliotekinius nekėlė sau tikslo. Trumpalaikiams bibliotekinių kursams, leidžiantiems operatyviai spręsti bibliotekų darbuotojų apmokymo klausimą, 1940—1941 metais respublikoje buvo skirta nepakankamai dėmesio.

Taigi, pasikeitus visuomeninėms bibliotekų funkcijoms, iš esmės pakito ir bibliotekinio socialinis vaidmuo bei reikalavimai jo profesijai. Respublikos bibliotekoms reikėjo vis naujų kvalifikuotų darbuotojų. Didelių pastangų, kurių ėmėsi valstybiniai bei partiniai organai ir komjaunimas bei kitos organizacijos, dėka respublikoje per labai trumpą laiką sudėtingomis sąlygomis buvo atlikti dideli darbai, telkiant bei ugdant bibliotekinių kadrus, formuojant naujo bibliotekinio — aktyvaus ideologinio darbuotojo — tipą, dedant kadrų rengimo sistemos sudarymo pagrindus. Bet objektyvus poreikis bibliotekų darbuotojų kvalifikacijai buvo gerokai aukštesnis už realiai pasiektą.

⁹⁸ Лупашко Е. И. Библиотечное строительство в Советской Молдавии: Дис. канд. пед. наук. М., 1973, с. 111.

⁹⁹ Руус Н. Большевицкая пропаганда в Советской Эстонии.— Правда, 1940, 15 ноября.

¹⁰⁰ Purinš A. Biblioteku darba socialistiskie parveidojumi Latvija 1940. un 1941 gada.— Biblioteku zinatnes aspekti, 1977, t. 1(VI), p. 82—84.

¹⁰¹ Dideli pasiruošimai suaugusiems šviesti.— Valstiečių laikraštis, 1940, rugsėjo 27.

¹⁰² CVA, R-762, ap. 1, b. 762, l. 278; b. 764, l. 339—340, 393—394; b. 766, l. 571.

¹⁰³ Ten pat, ap. 4, b. 348, l. 4.

¹⁰⁴ Ten pat, ap. 1, b. 385, l. 1—115.

КАДРЫ БИБЛИОТЕК СОВЕТСКОЙ ЛИТВЫ В 1940—1941 гг.

КЛЕМЕНСАС СИНКЯВИЧЮС

Резюме

После восстановления Советской власти в Литве летом 1940 г. началось бурное развитие сети библиотек, потребовавшее значительного числа новых библиотечных работников. Лишь за один год число штатных библиотечных работников в Литве увеличилось в 3—4 раза.

В 1940—1941 гг. государственными и партийными органами республики проделана огромная работа по подбору и выдвижению новых библиотечных кадров, замене непригодных работников новыми, повышению идейно-

го уровня и деловой квалификации библиотечных работников.

В 1941 г. была разработана система подготовки библиотечных кадров в республике, открыты библиотечные курсы при Каунасской публичной народной школе (народный университет), велась подготовительная работа к открытию отделения библиотекосведения в Вильнюсском университете.

Начатую работу по формированию новых библиотечных кадров Советской Литвы в 1940—1941 гг. прервала гитлеровская оккупация.

THE SOVIET LITHUANIAN LIBRARY CADRES IN THE YEARS 1940—1941

Summary

KLEMENSAS SINKEVICIUS

After the Soviet rule was restored in Lithuania in the summer of the year 1940, there began a rapid development of libraries. During the year of Soviet rule the number of the regular library staff has grown 3—4 times. The state and the Party authorities have done a lot work selecting and training new librarians. At

the same time there began the preparation of library cadres in the Kaunas Folks-University courses of librarianship and the Chair of bibliography was established in the Vilnius State University. All these works and plans were completely discontinued by the Naci-German aggression.